

ACORDAREA MEDALIEI DE ONOARE PROTOPOPULUI DE CARANSEBEȘ IOAN TOMICI DE CĂTRE ÎMPĂRATUL FRANCISC I (5 OCTOMBRIE 1834)

*Ana-Carina Babeu**

Cuvinte cheie: protopop Ioan Tomici, proiect școlar, medalie de onoare, Caransebeș
Mots clé: doyen Ioan Tomici, projet d'école, la médaille d'honneur, Caransebes

În Transilvania și Banat, anexate la Imperiul Habsburgic încă din 1688, respectiv 1718, ideile iluministe s-au răspândit atât prin slujitorii bisericii, cât și prin intermediul cărturarilor români. În Banat, la începutul secolului al XIX-lea se remarcă, pe lângă Constantin Diaconovici Loga - profesor la Preparandia din Arad, director al școlilor românești și sârbești din Banat, trei preoți ortodocși: Dimitrie Țichindeal, Ioan Teodorovici și Ioan Tomici (1771-1839).

Ioan Tomici a fost un slujitor dedicat bisericii greco-ortodoxe, dar și lumii laice, prin implicarea sa în reformarea învățământului bănățean. Ascensiunea sa pe plan profesional s-a datorat în mare parte episcopului de la Vârșeț, Iosif Iovanovici Șacabent, care îl hirotonește ca preot în Dognecea în 1795¹. Calitățile de pedagog le-a demonstrat în cadrul școlii din Vârșeț, unde a predat un curs de catiheză, așa cum rezultă și din corespondența avută cu episcopul Șacabent la 23 octombrie 1803: „vă numesc pe binecucernicia Voastră de catichet în limba cea românească... să veniți la Verșeț și țiitorului de locul meu, protopresbiterului Verșețului se ne arătați, apoi în 23-lea Novembrie a.c. cursul școlesc de începeți”². Ulterior, cursurile de catiheză au fost introduse și la Școala superioară și la Școala de

* Serviciul Județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale, Str. Șesul Roșu, nr.12, Caransebeș, e-mail: carina_babeu@yahoo.com.

¹ Doinel Puiu Mărgineanu, *Din trecutul Protopopiatului Caransebeș*, în *FD*, IX, 2003, 1-7 (95-96) ian.-febr., f.1.

² Serviciul Județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale, Colecția de documente, manuscrise și foi volante, inv. 117, dos. 134/1812-1834, f. 41 (în continuare SJANCS).

Matematică din Caransebeș. Drept răsplată pentru introducerea catihezei, dar și pentru îndeplinirea exemplară a obligațiilor ca preot, în cadrul ședinței consistoriale desfășurată la 1 mai 1804, Ioan Tomici a fost propus ca asesor al Consistoriului eparhial din Vârșeț³. Tot în anul 1804 a fost numit și protopop în Caransebeș de către episcopul Șacabent, funcție pe care a deținut-o până în anul morții sale, în 1839.

Ioan Tomici a înțeles politica tereziană și iosefină, și anume aceea că luminarea poporului se face prin școlarizare. În calitate de director al școlilor naționale, în anul 1817 a înaintat guvernului militar un proiect cuprinzând o reorganizare a școlilor primare din regimentul valaho-illiric nr. 13. Noutatea acestui proiect a constat în stimularea calității învățământului prin introducerea unui curs de calificare pentru învățători. Din adresa trimisă de Comanda generală regnicolară din Timișoara către Regimentul banatic valachico-illyric din Caransebeș se regăsesc propunerile lui Ioan Tomici⁴: înființarea unei școli preparandiale de probă în Caransebeș pentru ca „să aibe învățători culți și capabili de a instrui”, acceptarea grănicerilor tineri cu „vocațiune pentru cariera învățătoarească”, asigurarea unor mijloace de subzistență stabilite pe baza unor învoieli între comune și învățători, încheierea unor contracte în scris aprobate de regiment, premierea învățătorilor comunali. Pentru plata salariilor învățătorilor, Ioan Tomici a propus consiliului de război întemeierea unui fond al școlilor naționale, care urma să fie alimentat dintr-un tas, introdus în biserici, precum și din daruri benevole în bani⁵. Introducerea unui tas în toate bisericile din regimentul de graniță româno-iliric, sub supravegherea preoților și a comandanților militari avea și scopul de a-i recompensa pe învățătorii care s-au remarcat prin activitatea lor. Astfel, în 1819 s-a înființat „fondul școlilor naționale gr. ort. din Caransebeș” care până în anul 1906 a crescut la suma de 100000 coroane, sumă ce a fost donată pentru construirea Gimnaziului de Stat din Caransebeș⁶. La 30 decembrie 1820 Ioan Tomici face cunoscută hotărârea Consistoriului de la Vârșeț din 18 nov. 1820, privind stabilirea sumei de 555 fl 49 cr. ca „tas școlesc” în toate bisericile din regimentul de graniță româno-iliric pe anul 1820⁷.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, f. 6-7.

⁵ SJANCS, Colecția personală Nicolae Corneanu, *Monografia Eparhiei Caransebeș*, inv. nr. 119, dos. 1/1940, f. 75.

⁶ SJANCS, Colecția de documente, manuscrise și foi volante, inv. 117, dos. 150/1911, f. 4 v.

⁷ *Ibidem*, dos. 134/1812-1834, f. 3.

Proiectul de reorganizare a școlilor naționale a fost acceptat de consiliul aulic de război și, la 1 mai 1820, s-a desfășurat primul curs de pedagogie din Caransebeș, pe o durată de trei luni⁸. Printre coordonatori s-au numărat, alături de Ioan Tomici, Constantin Diaconovici Loga și protopopul Nicolae Andreevici care, în calitate de directori ai școlilor naționale din Regimentul Grăniceresc nr. 13, au avut obligația să susțină acest curs. Nicolae Andreevici a fost ultimul organizator al cursului pedagogic în anul 1871, când se desființează Regimentul de Graniță nr.13. Însă, acest curs preparandial a stat la baza învățământului pedagogic din Caransebeș, pentru că în anul 1876 ia naștere Institutul Pedagogic din Caransebeș.

Inițiativa acordării medaliei de onoare protopopului Ioan Tomici a pornit din partea lui Maxim Manuilovici, episcop de Vârșeț, care a înaintat o adresă Comandei Militare Generale Banatice Cesaro-Regește la 27 octombrie 1830, prin care a solicitat susținerea protopresbiterului Ioan Tomici în vederea acordării medaliei de onoare din partea împăratului Austriei, Francisc I. „Atrăgând astfel prin activitatea sa neobosită și prin conducerea potrivită a cauzei școlare și prin strădania sa folositoare de a ridica literatura română - binemeritata atențiune a autorităților sale superioare atât preotești (bisericești), cât și lumești, după cum se învederează aceasta în destul din mai multele sale atestate, nu pot să nu apreciez și din partea mea aceste merite și să înaintez în origine recursul adresat mie pentru câștigarea unei decorațiuni către înalta Comandă generală cu umilita rugare ca să binevoiască a recomanda Prea înaltei grații a Majestății Sale apostolice sacrosante pe susnumitul protopresbiter al Caransebeșului ca exemplu demn de imitat, spre încurajarea altora, și să binevoiască a sprijini în mod părținitor rugarea sa pentru câștigarea unei decorațiuni”⁹.

Ca răspuns la adresa episcopului de la Vârșeț, la 4 noiembrie 1830 a fost semnat un atestat de către comandantul Regimentului grăniceresc valaho-illyric nr. 13, colonelul Michael Drasenovici von Posertve, cu privire la calitățile morale și activitățile desfășurate de Ioan Tomici atât pe plan spiritual, cât și laic „nu numai că a catehizat cu rezultat binefăcător în școala superioară și matematică din loc, fără oarecare adaus, sau remunerațiune, și și-a câștigat, prin râvna sa fără preget, și în această privință mulțămirea deplină a Regimentului și a autorităților mai înalte, [...] ci în

⁸ *FD*, XVII, 25 august, 1902, nr. 34, f. 2.

⁹ SJANCS, Colecția de documente, manuscrise și foi volante, inv. 117, dos. 134/1812-1834, f. 11.

lipsa de director la școala națională și-a câștigat prin instruirea cu îngrijire și gratuită a aspiranților de învățători la școala națională în decurs de șase ani, precum și în general prin conducerea neobosită și potrivită a cauzei școlare din comună, merite neperitoare, prin urmare, și s-a împlinit cu mult zel datorințele în toată privința ca preot, ca conducătorul păstorilor sufletești și ca învățător poporal¹⁰.

Demersurile referitoare la acordarea medaliei civile protopopului Ioan Tomici au durat aproape patru ani, din anul 1830 până în anul 1834. Corespondența s-a purtat între Regimentul grăniceresc valaho-illyric nr. 13, Comanda Militară Generală Banatică Cesaro-Regească și Consiliul de Război al Curții de la Viena.

La 8 februarie 1831 a fost întocmit un raport de către comandantul Regimentului grăniceresc valaho-illyric nr. 13, Michael Drasenovici von Posertve, și înaintat Comandei Militare Generale Banatice Cesaro-Regești, unde au fost menționate meritele lui Ioan Tomici: îndelungata activitate preotească pe o perioadă de 40 ani, sprijinul moral și material acordat tineretului doritor să se afirme în domeniul învățământului sau militar, funcționarea timp de șase ani ca director al școlilor naționale, traducerea și transcrierea unor lucrări în domeniul teologic, înființarea unor fonduri școlare, activitatea de catehizare și, nu în ultimul rând, cea filantropică, specifică unui slujitor al bisericii, care s-a materializat prin colecta sumei de 216 fl pentru Institutul de orbi din Pesta, o altă sumă de 116 fl. destinată creării unui fond în favoarea „morboșilor vraci spre a putea folosi Băile din Media” (Mehadia), iar în anul 1830 prin donarea sumei de 47 fl. 55c pentru înființarea unui institut de alienați în Ungaria¹¹.

În 29 aprilie 1831 a fost întocmită o notă din partea reprezentatului Comisiei de studii a Curții de la Viena, Mitrowsky, prin care îl susținea pe Ioan Tomici în vederea obținerii medaliei de onoare în fața Consiliului de Război de la Viena. „Comisiunea de studii a Curții îl declară – în considerarea acestora - pe protopresbiterul Thomics pe deplin demn pentru o decorație onorabilă și crede că ar trebui să se facă pentru el pașii de lipsă la Majestatea Sa pentru preagrațioasa acordare a marei medalie de onoare, civile, de aur, cu atât mai vârtos, că un preot ca Thomics, care ca protopresbiter greco-neunit stă pe aceeași treaptă ca un catolic, pare a avea dreptul la o atare distincție pentru merite câștigate în cauza școlară”¹².

¹⁰ *Ibidem*, f. 14.

¹¹ *Ibidem*, f. 31-32.

¹² *Ibidem*, f. 22.

Următorul pas l-a reprezentat solicitarea înaintată împăratului Francisc I din partea Directorului de război al Curții de la Viena din 28 mai 1831, cu privire la acordarea medaliei de onoare lui Ioan Tomici. „Deoarece el a prestat în toată privința mai mult decât i-a cerut datorința sa în înțelesul strict al cuvântului și a împreunat cu aceste însușiri, încă rare la clerul bisericii sale, și o purtare morală curată edificatoare, crede credincios supusul consiliu de război al Curții, că poate să îndrăznească a ruga pe Majestatea voastră, să binevoiți preagrațios a acorda eminentului protopresbiter drept răsplată pentru multiplele sale merite și pentru încurajarea preoțimii greco-neunite marea medalie de onoare, civilă, de aur, cu toartă și cu cordea”¹³.

În 8 iulie 1834 s-a primit răspunsul referitor la raportul înaintat în februarie 1831 de către Comanda Militară Generală Banatică, prin care se aduce la cunoștință rezoluția din 5 iunie 1834 cu privire la acordarea protopopului greco-ortodox Ioan Tomici din Caransebeș a medaliei de onoare, civilă, de aur, cu toartă și panglică, cu mențiunea ca aceasta să fie înmănată titularului într-un cadru festiv¹⁴.

Evenimentul a fost descris în *Ofen Zeitung*¹⁵ (Ziarul de la Buda) nr. 87 din 1834. Festivitatea s-a desfășurat în biserica greco-ortodoxă din Caransebeș, la care a luat parte generalul Shön von Traunwerth, ofițerii de ștab, ofițerii superiori, reprezentanții Regimentului Grăniceresc nr 13, locuitorii Caransebeșului, dar și din împrejurimi. Slujba religioasă a fost oficiată de protosincelul arhiepiscopesc Pachonius Ioanovics, asistat de protopopul Ioan Tomici, de notarul consistorial Ștefan Popovici și de încă doi preoți și un diacon. După încheierea serviciului divin, preoții au ieșit din altar și au venit înaintea amvonului, iar Carl Roth Jovich von Siegenberg, vicecolonel și comandant al Regimentului, a prezentat meritele lui Ioan Tomici, precum și rezoluția împăratului Francisc I, după care i-a prins la piept medalia de aur, încheind cu mulțumiri adresate protopopului. A urmat mesajul de mulțumire din partea lui Ioan Tomici, rostit în limba germană, după care tinerii studenți și preoții au cântat *Mnogaja Ljeta* („Doamne, dă-ne mulți ani!”). A fost susținut un discurs și în limba română de către vicarul general (protosincel), prin care Ioan Tomici era considerat un exemplu demn de urmat. La amiază, la reședința episcopului din

¹³*Ibidem*, f. 26.

¹⁴*Ibidem*, dos. 138/1822-1834, f. 6.

¹⁵*Ibidem*, dos. 134/1812-1834, f. 39-40.

Caransebeș a fost oferită o masă unde domnul general brigadier a toastat în sănătatea împăratului Francisc I, după care șase elevi îmbrăcați în haine bisericești au cântat din nou *Mnogaja Ljeta* și s-au tras toate clopotele bisericii. Protopopul Ioan Tomici a închinat în sănătatea Excelenței Sale împăratul, dar și pentru generalul de cavalerie de Schneller, generalul maior și brigadier Shön von Traunwerth, vicecolonelul și comandantul Regimentului nr. 13, Carl Roth Jovich von Siegenberg, episcopul diecezan de Rajacsics și pentru delegații consistoriului diecezan.

Oferirea medaliei civile de către împăratul Austriei, Francisc I, unui preot ortodox român a fost un caz singular în Banat. Personalitate erudită, beneficiind de sprijinul și protecția unor persoane influente atât în domeniul religios, cât și în cel militar Ioan Tomici a reprezentat un model al atașamentului față de structurile austriece. Activitățile sale au fost apreciate de către autorități, înscriindu-se în seria reformelor susținute de austrieci.

ATTRIBUTION DE LA MÉDAILLE D'HONNEUR AU DOYEN DE
CARANSEBEȘ IOAN TOMICI PAR L'EMPEREUR FRANCISC LE Ier
(5 oct. 1834)

Résumé

Ioan Tomici était un représentant du siècle des Lumières dans le Banat, à travers son implication dans plusieurs projets dans le domaine religieux ou profane, parmi les plus importantes comptant la réforme de l'éducation en Banat, en veillant à la qualité de l'enseignement, par l'établissement d'un fonds scolaire, en traduisant des ouvrages théologiques et des actes de charité. Fournir la médaille civile par l'empereur d'Autriche, François Ier, à un prêtre orthodoxe roumaine était un cas singulier dans le Banat. Personnalité savante, tout en bénéficiant du soutien et de la protection à la fois influente dans le domaine religieux et dans l'armée, Ioan Tomici était un modèle de l'attachement envers les structures autrichiennes. Ses activités ont été appréciées par les autorités, a rejoint dans une série de réformes soutenues par les autrichiens.